

Ю. І. МЕЛЬНИЧУК,
викладач кафедри філософії
та
конституційного права,
Міжнародний економіко-гуманітарний
університет
ім. академіка С. Дем'янука

ЛОГІЧНІ ОСНОВИ АРГУМЕНТАЦІЇ ЯК СПОСОБУ МІРКУВАННЯ

Анотація

У рамках логічного знання особливої актуальності набуває проблема аргументації як способу міркування, дослідження якої передбачає поєднання теоретичних знань з практичним застосуванням. У статті розглянуті деякі аспекти, які стосуються розкриття цієї проблеми. Зосереджується увага на аргументацію з точки зору комунікативного процесу.

Аннотация

В рамках логических знаний актуальной есть проблема аргументации как способу толкования, исследования которой рассматривается в единстве теоретических знаний и практического применения. В статье рассматриваются некоторые аспекты этой проблемы. Внимание обращено на аргументацию с точки зрения коммуникативного процесса.

Annotation

The problem of argumentation as the means of reflection is actual within the limits of logical knowledge, the studying of this problem provides the combination of theoretical knowledge with a practical application. The article deals with some aspects concerning the solving of tails problem.

У рамках логічного знання особливої актуальності набуває аргументативна проблематика, дослідження якої передбачає поєднання теоретичних знань з практичним застосуванням. Справа в тому, що в демократичних державах уміння правильно, чітко та переконливо висловлювати свої думки, обґрунтовувати власні позиції, критично ставитись до висловлювань інших людей відіграє важливу роль. У зв'язку з цим, аналіз теоретичних досліджень аргументації має практичне значення при застосуванні таких знань у різних сферах суспільного життя. Ті зміни, що панують у сучасній Україні сприяють зростанню значущості політичних дебатів, різноманітних дискурсів та інших видів суперечок у соціальному житті українського суспільства робить надзвичайно актуальними дослідження проблеми аргументації.

Проблематика, щодо логічного аналізу аргументації цікавила логіків впро-

роботах Арістотеля, П. Абеляра, Г. Лейбніца, І Канта та ін. Зокрема, І. Кант намагався розрізнити два види аргументації: логічну і практичну. Він вважав, що логічна аргументація має базуватись на доведенні, яке будується на підставі дотримання правил та законів формальної логіки; практична аргументація мала б спиратись на неформальній критиці.

На сучасному етапі розвитку логіки аргументативна проблематика розглядається у рамках формально та неформальної логіки. Ця проблема висвітлена у працях Б. Рассела, А. Ішмуратова, С. Кримського та ін. У логіці аргументації розробили в широкому контексті логічного аналізу дискурсу, семіотики, філософії мови у своїх роботах К.К. Жоль, І.В. Хоменко та ін.

Аналіз літератури дав можливість зробити висновок, що ж таке аргументація «Аргументація - це спосіб міркування, в процесі якого висуваються деякі положення як теза, яку доводять: розглядають доводи на користь її істинності або хибності; дається оцінка основам і тезі доведення, як рівною мірою і основам тезі спростування; спростовується антитеза, тобто теза опонента; доводиться теза: створюється переконання істинності тези й хибності антитези, як у того хто доводить, так і у опонентів; обґрунтовується доцільність прийняття тези з метою вироблення активної життєвої позиції та реалізації певних програм дії, що впливають із положення, яке доводиться»[3,25]. Таке широке визначення дає можливість прослідкувати усі процеси аргументування. Спираючись на це, можна сказати, що аргументацію варто розглядати принаймні з двох точок зору. По-перше, це дослідження структури. З цієї точки зору, аргументація постає як певне міркування чи сукупність міркувань, основними компонентами якого є засновки (аргументи) та висновок. По-друге, аргументацію можна розглядати як певний процес, учасниками якого є, хоча б, два суб'єкти, коли один із них намагається переконати іншого в слушності певної тези. У такому випадку варто говорити про комунікативний процес.

Якщо співвідносити аргументацію із міркуванням, то метою є обґрунтування дій людини. У такому випадку один із засновків (найчастіше перший) міркування описує світ бажань, прагнень суб'єкта, а інший засновок-спосіб досягнення мети. Висновок такого міркування - це усвідомлення використання певних дій для реалізації мети. Отже, у такому випадку, завдання аргументації полягає в тому, щоб обґрунтувати спосіб досягнення мети. Майстерність аргументатора полягає в тому, щоб об'єднати бажане з діями, на які він чекає від аудиторії.

На мою думку, аргументацію доцільніше розглядати з точки зору комунікативного процесу, учасниками якого є аргументатор (оратор, пропонент, промовець, адресант) та аудиторія (слухачі, адресат). Саме з такої точки зору можна більш ґрунтовніше розглянути аргументацію як способу міркування та викладу думки. Як бачимо велика кількість термінів для позначення учасників цього процесу спричинена широким визначенням самого поняття «аргументації». У

визначенні Г.А. Брутяна, цей термін характеризується як певне доведення тези, обґрунтування певного положення.

У такому випадку можна говорити про риторичну та еристичну моделі аргументації. У риторичній моделі, як комунікативному процесі, беруть участь оратор й аудиторію. Аудиторія відіграє важливу роль в оцінці дій оратора і його аргументативного тексту. Еристична модель аргументації являє собою суперечку. У ній чітко представлені два полюси: пропонент-людина, яка висуває і захищає певну тезу, та опонент - людина, яка критично ставиться до того, що було запропоновано першою людиною. Відповідно, з боку пропонента ми маємо справу з власне аргументацією, а з боку опонента - з критикою, яка має на меті зруйнувати аргументацію пропонента. Ці процеси відбуваються на очах у третього учасника цієї суперечки - аудиторії, яка, й оцінює міркування пропонента та опонента. Отже, еристичну модель аргументації зосереджена на критиці можливих інших положень. Для успішного переконання аудиторії необхідна саме така модуль. У зв'язку з цим можна говорити про справжній аргументативний діалог, в якому наявне критичне ставлення до позиції пропонента. Деякі науковці (І.А. Герасимова, М.М. Новоселов) говорять, що складниками аргументації є обґрунтування та доведення. Обґрунтування вимагає переконливості: «Коли ми намагаємось виправдати чийсь поведінку, чийсь думку, розвинути точку зору, виробити рішення, зробити вибір та ін., наше серце, рівно як і наш розум, починає активно шукати необхідні аргументи. Елементи переконання, які ми при цьому використовуємо, включаються у процес більш чи менш інтуїтивний, що вироблений навичкою. В цьому сенсі аргументами можуть бути і вказівка на причину, й індукція з факту, і логічний вивід» [2,79].

Дійсно, аргументи на користь доведення або спростування думки мають бути переконливими, чіткими, а також спиратись на факти. Як аргументами можуть використовуватись аксіоми, принципи науки, моралі, права, статистичні дані, результати соціологічного дослідження.

Аргументи використовуються і в політиці. Публічна сфера визначається як особливе середовище спілкування членів демократичного суспільства, певний контекст реалізації комунікативного аспекту громадянських прав та свобод, що становить обов'язкове підґрунтя громадянського суспільства. У зв'язку з цим можна розглядати політичну аргументацію як комунікативний процес. У такому випадку слухачі сприймають пояснення, а також оцінюють наведені аргументи. Раціональна природа обґрунтування підсилюється очікування сприйняття людини як істоти, яка за усіх обставин має право на повагу, яка втілюється у застосуванні до неї тих самих доказів, що вона сама повинна наводити. Політичні аргументи мають підкріплюватись фактами, і для досягнення очікуваної мети, мають бути переконливими та обґрунтованими.

Отже, враховуючи все вище зазначене, можна зробити такі висновки. Перш за все, аргументацію слід розглядати з точки зору її структури та як комуніка-

тивний процес. У такому випадку структура збігається з схемою міркування. Якщо ж розглядати з точки зору комунікативного процесу, то в такому випадку аудиторія формує переконання у певному способі дії для реалізації певних бажань. З цієї точки зору можна говорити і про політичну аргументацію, у якій промовець намагається підібрати найбільш переконливі та обґрунтовані аргументи для реалізації певного способу дій з метою переконання аудиторії в необхідності їх виконання.

Література:

- 1. Алексеев А. П., Аргументация. Познание. Общение -М.,1991**
- 2. Герасимова И.А., Новоселов М.М. Аргументация как методология убеждения// Вопросы философии.-2003. -№10**
- 3. Ивин А.А. Теория аргументации.-М.,2000**
- 4. Хоменко ИВ. Еристика: мистецтво полеміки.-К.,2001**